

військовослужбовців НГУ, а також в організаційних питаннях, потребують комплексного підходу до їх вирішення. Запропоновані заходи, включаючи уніфікацію законодавства, вдосконалення механізмів адміністративного затримання та посилення правової підготовки військовослужбовців, здатні значно підвищити ефективність і законність діяльності НГУ. Важливо також зазначити, що успіх реформ у цій сфері залежить від постійного вдосконалення правової бази та практичних інструментів, що дозволить Національній гвардії ефективно виконувати свої функції в умовах сучасних викликів. У майбутньому необхідно продовжувати дослідження цієї теми, оскільки постійна адаптація та вдосконалення правоохоронної системи є важливими для забезпечення стабільності держави та захисту прав громадян.

Література:

1. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 № 876-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text> (дата звернення 05.12.2024)
2. Про Національну поліцію : Закон України від 16.08.2024, №-3528-IX <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10Text>. (дата звернення 05.12.2024)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-463-7-46>

НЕКОНСТИТУЦІЙНІСТЬ ПОЛОЖЕНЬ ЗАКОНУ, ВСТАНОВЛЕНА КОНСТИТУЦІЙНИМ СУДОМ УКРАЇНИ, ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ПЕРЕГЛЯДУ РІШЕНЬ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ

Олашин Володимир Володимирович

*доктор філософії в галузі права,
докторант кафедри адміністративного, фінансового
та інформаційного права
Ужгородського національного університету
м. Ужгород, Україна*

Перегляд судових рішень у зв'язку з виключними обставинами є важливим механізмом забезпечення верховенства права та відновлення справедливості. Йдеться про надання стороні права скористатися

інститутом «*restitutio in integrum*» (лат. – повернення сторін до їхнього первісного юридичного стану) після ухвалення рішення Конституційним Судом України [1, с. 107].

Однією з таких обставин, передбачених п. 1 ч. 5 ст. 361 Кодексу адміністративного судочинства України (КАС України), є визнання неконституційним закону, іншого правового акту чи їх окремих положень, застосованих або незастосованих судом під час вирішення справи, якщо рішення суду ще не виконане [2]. Це положення спрямоване на усунення правової невизначеності, що виникає через неконституційність норм, та на захист прав громадян, які зазнали негативного впливу неконституційного закону, адже «*lex iniusta non est lex*» (лат. – несправедливий закон – це не закон).

Визнання закону або його окремих положень неконституційними дозволяє перегляд судових рішень у зв'язку з виключними обставинами за таких умов: 1. Закон або його положення були застосовані чи не застосовані судом у справі; 2. Рішення суду ще не виконане.

Таке положення забезпечує правову визначеність, дозволяючи усунути наслідки застосування неконституційних норм та запобігти повторенню помилок у судовій практиці.

Рішення Конституційного Суду України (КСУ) мають пряму юридичну силу, зобов'язуючи всі органи державної влади. Згідно з ч. 2 ст. 152 Конституції України, визнання неконституційними положень закону означає, що ці положення втрачають юридичну силу з моменту прийняття відповідного рішення КСУ [3]. Це прямо впливає на правозастосування, адже норми, що визнані неконституційними, не можуть бути застосовані в майбутньому.

Щодо практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) то слід згадати справи: 1) Науменко проти України (2004) принцип правової певності вимагає дотримання доктрини «*res judicata*» (лат. – справу вирішено), яка гарантує остаточність судового рішення та забороняє повторний розгляд справи, що вже була вирішена. Суть цього принципу полягає в тому, що жодна сторона не має права ініціювати перегляд остаточного й обов'язкового рішення лише заради повторного слухання чи нового вирішення справи.

Компетенція судів вищих інстанцій щодо перегляду рішень має використовуватися виключно для виправлення судових помилок чи порушень у здійсненні правосуддя, а не для заміни ухвалених рішень. Перегляд у порядку нагляду не може слугувати прихованою апеляцією, а наявність двох різних поглядів на одну і ту ж справу не є достатньою підставою для повторного розгляду.

Відступ від цього принципу можливий лише за умов, коли його дотримання стає неможливим через незалежні й непереборні обставини [4].

2) Брумареску проти Румунії (1999) справа стала ключовим прикладом того, як порушення принципу остаточності судового рішення може призвести до порушення прав людини.

Суд наголосив, що повторний перегляд справи в порядку нагляду має застосовуватися лише у виняткових обставинах, коли це виправдано серйозними порушеннями.

Справа підкреслює важливість забезпечення належного балансу між інтересами держави та приватними правами осіб [5].

Також варто звернути увагу на Рішення КСУ від 14.12.2004 р. № 15-рп/2000 у справі про порядок виконання рішень Конституційного Суду України, системне тлумачення зазначених нормативних положень у контексті Конституції України підтверджує, що рішення Конституційного Суду України, незалежно від того, чи визначено в них порядок і строки виконання, є обов'язковими для виконання на всій території України. Усі органи державної влади, органи Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, посадові та службові особи, громадяни, їх об'єднання, а також іноземці та особи без громадянства зобов'язані утримуватися від застосування або використання положень правових актів, визнаних неконституційними [6].

Рішення Конституційного Суду України мають пряму дію та не потребують жодного додаткового підтвердження з боку інших органів державної влади. Їх виконання є обов'язком, визначеним Конституцією України ст. 151², яка має найвищу юридичну силу порівняно з іншими нормативно-правовими актами ч. 2 ст. 8 Конституції України [3].

Отже, перегляд судових рішень у зв'язку з визнанням закону чи його окремих положень неконституційними є важливим механізмом забезпечення верховенства права, що дозволяє усунути наслідки застосування неконституційних норм і відновити справедливість.

Рішення Конституційного Суду України мають пряму дію, обов'язкові для виконання на всій території України та не потребують додаткового підтвердження.

Перегляд можливий лише за умови, якщо неконституційні положення були застосовані або не застосовані у справі, а рішення суду ще не виконане, що узгоджується з принципом правової визначеності.

Практика ЄСПЛ та рішення КСУ підтверджують необхідність дотримання цього принципу, допускаючи перегляд лише у виняткових випадках для виправлення серйозних порушень прав.

Література:

1. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: «Юридичні науки» Том 31 (70) № 3, 2020.

2. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06 липня 2005 р. № 2747-IV: із зм. і доп. станом на 10.10.2024 р. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35-36. № 37. Ст. 446.

3. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

4. Справа «Науменко проти України» (Naumenko v. Ukraine): Рішення Європейського суду з прав людини від 09.11.2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_353#Text (дата звернення: 16.10.2024 р.).

5. Справа «Брумареску проти Румунії» (Brumarescu v. Romania): Рішення Європейського суду з прав людини від 28.10.1999 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/SO2355> (дата звернення: 16.10.2024 р.).

6. Рішення Конституційного Суду України від 14.12.2004 р. № 15-рп/2000 у справі про порядок виконання рішень Конституційного Суду України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-00> (дата звернення: 16.10.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-463-7-47>

МЕДІАЦІЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

Привалова Валерія Валеріївна

*студентка кафедри фундаментальних і галузевих юридичних наук
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Полтавська область, Україна*

Медіація є сучасним і ефективним інструментом вирішення спорів, що базується на добровільній участі сторін та спрямований на досягнення взаємоприйнятної рішення за допомогою нейтрального посередника – медіатора. В адміністративному процесі медіація відіграє важливу роль як судовому розгляду, дозволяючи сторонам уникнути тривалих процедур, зменшити витрати та досягти компромісу. Це особливо актуально для спорів між органами державної влади та громадянами або юридичними особами, де питання стосуються суспільно значущих інтересів [1].

Однією з ключових особливостей медіації є її добровільність. Жодна зі сторін не може бути змушена до участі у процесі, а також до прийняття рішення, яке їй не вигідне. Це створює атмосферу довіри та сприяє